

Posudek oponenta disertační práce – autor: Mgr. Naďa Hynková Dingová

“Typologie chyb v tlumočení z češtiny do českého znakového jazyka”

předkládané v roce 2017 na Ústavu českého jazyka a teorie komunikace na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

I. Stručná charakteristika práce

Téma disertační práce je velice aktuální, neboť v České republice žijí osoby se sluchovým postižením, respektive neslyšící, které jsou menšinovou jazykovou skupinou a ke komunikaci s většinovou společností vyžadují tlumočnický servis. Potřeba profesní přípravy tlumočnicků v Česku je v současné době velmi diskutovaným problémem. Cenné poznatky z předkládané práce jsou významné nejen pro oblast vzdělávání a odborné přípravy slyšících tlumočnickům, ale i pro lingvistické bádání. Je to podle mne první ucelená práce na české půdě, v níž se autorka zabývala typologií chyb při překladu z českého jazyka do českého znakového jazyka slyšícími nerodilými tlumočnickými, kde analyzovala, následně charakterizovala a kategorizovala chyby vzniklé při simultánním tlumočení. Jedná se o profesionální nedostatky na straně tlumočnicků.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Z formálního hlediska je práce členěna do 14 kapitol, celkový rozsah je 262 strany. První čtyři kapitoly jsou teoreticky zaměřené, v dalších kapitolách se prolíná teorie s praktickou částí, věnována je pozornost tlumočení z českého jazyka do českého znakového jazyka, rozborům textů. Závěr práce tvoří fundovaná analýza jednotlivých výsledků a podrobná diskuse k jednotlivým položkám. Následuje seznam použitých zdrojů a stránkované přílohy (263-317). Předložený text je zainteresovanému čitateli dobře čitelný, formální úprava odpovídá požadavkům kladeným na disertační práci. Z celé koncepce práce je cítit osobní angažovanost autorky, pozitivní je participace a kooperace odborníků jak slyšících, tak i neslyšících. Je zřejmé, že poznatky autorky v oblasti lingvistiky českého znakového jazyka jsou na velmi odborné úrovni. Předložená práce vyhovuje nárokům kladeným z hlediska jazykového a typografického.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

1. Struktura argumentace.

Disertační práce je přehledně členěná do více kapitol a podkapitol. Řazení jednotlivých kapitol na sebe navazuje, práce směřuje k jasně vytyčenému cíli, který se podařilo autorce splnit. Z práce je zřejmé, co autorka chtěla sdělit a také to dostatečně odůvodnila. Vytyčila si jasný cíl disertační práce, ale opomenula formulovat další dílčí cíle, které by jistě přispěly k detailnějšímu vhledu do sledované problematiky. Postrádám také výzkumnou otázku či v souvislosti s tématem další otázky na oblasti, na které se tato práce zaměřuje.

2. Formální úroveň práce

Autorka koherentně pracovala se zkratkami (seznam vysvětlivek je uveden na straně 275), syntaxí bibliografických odkazů i přepisy cizích slov. Dále autorka správně užívala poznámky pod čarou a nedopouštěla se pravopisných chyb (na dvou místech šlo o překlep) a ani jazykových

neobratností. Jen na některých místech je odborná terminologie vysvětlena vícekrát (např.: omise je vysvětlena na straně 104, dále pak 115 a 249). Stačí pouze jednou.

Disertační práce je na první pohled vizuálně přehledná, ale doporučil bych přímé citace psát kurzívou a odrážky nedávat do textu, ale řadit pod sebou (pro lepší orientaci a snazší nalezení či k opětovnému přečtení). Práce je po grafické stránce dobře zformátovaná, důležitá slova zvýrazněná, na některých místech i barevně odlišená (v tabulkách).

Obrázků je celkem 12 a počet tabulek 58, vše je náležitě očíslované a popsané. V některých fotografiích (figurant) chybí šipky (tab. č. 27, 28, 30, 35, 36 atd.), některé fotografie v tabulkách jsou zbytečné, jako např. v tab. č. 25 PRÁDLO s číslem 7. Pokud to byl záměr, prosím o objasnění.

Jen bych chtěl podotknout, že na str. 45 v poznámce pod čarou č. 57 je potřeba uvést na pravou míru, že moderátoři zpráv jsou z Čech i Moravy, ale moderátoři z Moravy žijí už dlouhodobě v Čechách, proto používají znaky z Čech. Dále na str. 49 v poznámce pod čarou č. 66 chybí zmínka o tom, že čeština je součástí znaků pro jogurt, kakao, čokoláda, voda apod.

3. Práce s prameny či s materiálem

Autorka využívala i sekundární prameny, ale nejvíce čerpala z primárních pramenů. Používala hojně i cizojazyčnou literaturu. Přímé i nepřímé citace využívala metodicky správně, ale není sjednocená forma zdrojů, forma např.: (Sleleskovitch 1975) je uváděna pro přímé i nepřímé citace (Čeňková 2008: 32)). Autorka využívala i hypertextové zdroje, které jsou uvedeny pouze v poznámkách pod čarou a nikoli v seznamu použitých zdrojů. V některých částech textu používá autorka celá jména, někde příjmení s iniciálou křestního jména, nejčastěji pouze jen příjmení – není sjednoceno. Na str. 10 autorka zmiňuje badatele, bylo by vhodné upřesnit, koho měla autorka na mysli (zda lingvisty, neurolingvisty...), protože u ostatních je vždy odkaz na profesi nebo zaměření.

V předložené práci se jedná o kvalitativní přístup, ale je škoda, že autorka dostatečně neodůvodnila či neobjasnila o jaké metody šetření se jedná (role výzkumníka, typy výzkumných plánů, příprava projektu, metody získávání dat, fixace kvalitativních dat, zpracování dat a analýza kvalitativních dat, validita dat a metody její kontroly atd.) Všechny kroky analýzy jsou však odůvodněné a dobře provedené.

Kladně hodnotím, že se v této práci autorka opírala o poznatky vycházející z taxonomie od Cokelyho. Je dobré, že na více místech také zmínila i jiné pohledy autorů na tuto problematiku a uvedla příklady. Na str. 47 jsou pidžinové systémy, ale není zde aspoň zmínka o kreolu.

Nevím, jestli autorka měla možnost porovnat, zda tlumočníci CODA méně či stejně chybují v překladu (zmiňováno na str. 224 – chybí odkaz, zdroj)?

V kapitole 2.3 na str. 35 je uvedeno „Tato situace nastává i u tlumočnicků, kteří jsou rodilými mluvčími znakového jazyka a znakový jazyk ovládají plynule. V takovém případě se ale jedná o **problém v přístupu k tlumočení**, ne o důsledek jejich nedostatečně rozvinutého cílového jazyka...“ a na str. 37 „Podobná situace nastává často i v českém prostředí. Velmi složitá situace nastane ve chvíli, kdy je na tlumočení zjednáán jediný tlumočnick, ale účastníky akce jsou lidé s různými komunikačními preferencemi: někteří upřednostňují znakovou češtinu, jiní český znakový jazyk. Tlumočnick tuto komunikační situaci řeší nejčastěji tak, že tlumočí do českého znakového jazyka pro osoby...“ Není zřejmé, jestli je to zkušenost autorky či je to něčím podložené.

Někteří neslyšící překladatelé (zjištěno z příloh) uvedli „...máme malou koupelnu...“ a někteří „...mám malou koupelnu...“. Myslím si, že disproporcí informací ve sděleních by bylo potřebné se v práci také zabývat.

4. Vlastní přínos

Práce přináší řadu nových poznatků, které jsou velice důležité nejen pro přípravu tlumočnicků, ale i pro zvýšení odbornosti stávajících profesionálních tlumočnicků. Disertační práce je opravdu velkým přínosem, neboť se zabývá detailní typologií chyb vztahujících se k překladu z českého jazyka do českého znakového jazyka.

Autorka vhodně a dostatečně využila ve výzkumu pět tlumočnicků znakového jazyka, kteří nejsou rodilými uživateli českého znakového jazyka a vhodného výběru tématu Nákup pračky s verzemi těchto tlumočnicků.

Autorka správně uvádí, že tlumočnick by měl myšlenky mluvčího vyjádřit tak, aby zachoval význam původního sdělení a styl, kterým bylo sdělení mluvčím proneseno. Zastánci sociolingvistického přístupu k tlumočení upozorňují na to, že tlumočení pro neslyšící není pouze kognitivním transferem (myšlenkovým přenosem) mezi jazyky, ale také transferem komunitním a kulturním. Vedle dobré znalosti převáděných jazyků by měl mít tlumočnick i dobré povědomí o národních kulturách, normách a hodnotách účastníků komunikace.

Je dobře, že se autorka zmiňuje o přízvuku (rukopisu) slyšících tlumočnicků, dynamice a rytmu jejich projevu. Standardizaci znaků vhodně vysvětluje, ale postrádám vysvětlení v jazykových odchylkách při použití ženských a mužských znakových formulací. Škoda, že se v této práci autorka nezmiňuje o věrohodném předávání nejen informací ve znakovém jazyce, ale i o přenos dramatičnosti. Také by bylo vhodné se v teoretické části zmínit, že tlumočnicki jsou neslyšícími klienty v průběhu tlumočení žádání o radu nebo vyjádření názoru k tlumočené situaci, k výkonu tlumočnicka.

IV. Dotazy k obhajobě

- Jaké je vzdělání slyšících tlumočnicků ve výzkumu?
- Proč se autorka nezmínila v závěru o týmovém tlumočení, protože to je také jedna z cest, kde by se mohli tlumočnicki navzájem zdokonalovat a vyvarovat se tak větších chyb.
- V práci (na str. 72) se vyskytlo tvrzení, s nímž nesouhlasím, že mluvčí mluví hutně, nesrozumitelně, potichu, používá složitou terminologii apod. Při konsektivním tlumočením je to možné, ale v simultánním tlumočení se nemůže tlumočnick zeptat, musí dodržovat etický kodex tlumočnicků – jde vlastně o věrnou kopii mluvčího. Podle mého názoru by měl neslyšící klient vědět, že tak vysílatel mluví (chraptí, huhňá, pisklavý hlas, protažení hlásek apod.).
- Jaká byla časová příprava slyšících tlumočnicků na tlumočení rozhovoru a jsou to tlumočnicki z různých koutů České republiky?
- Jak dlouhá byla časová příprava rodilých mluvčí znakového jazyka (neslyšící konzultanti) při překladu tlumočeného záznamu do textu? Poznali hned na začátku zda šlo o prodávajícího (v mužském podání) a zákaznice (v ženském podání)?
- Který text byl pro výzkum využíván, zda ze strany 60 bez tzv. korpus Dialog či text ze strany 63 (nejvěrnější záznam) pro porovnání s neslyšícími odborníky?
- Proč pro vytvoření kontrolního tlumočeného textu (str. 85) nebylo využito více tlumočnicků?
- Trochu nerozumím způsobu záznamu konkrétních popisovaných chyb na str. 88 a 89. K čemu vlastně sloužil (objasnit, odůvodnit)?
- V závěru práce je psáno o tlumočnickích, kteří se jazykově dále vzdělávají a navštěvují kurzy. Není zde popsáno jak je to s tlumočnicki, kteří se jazykově nevzdělávají a neslyšící je využívají v komunitním tlumočení. Jaká opatření je nutné uskutečnit?
- Velká škoda, že se autorka v teoretické části nezabývala řazením znaků za sebou – znakově. Prosím o vysvětlení.

V. Závěr

V posudku práce se vyskytují poznámky, připomínky a otázky, na které žádám odpovědi při obhajobě předložené disertační práce. Konstatuji, že předložená disertační práce **splňuje** požadavky po obsahové i formální stránce kladené na disertační práci, a proto ji **doporučuji** k obhajobě a v předběžně ji klasifikuji jako **prospěla**.

Doporučuji Mgr. Nadě Hynkové Dingové udělit vědecko - akademický titul **philosophia doctor** – ve zkratce **Ph.D.**

5.6.2017

Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.